ZIEMEĻITĀLIJA · 15.–16. GADSIMTS

Alķīmiķu slepenais herbārijs

Burvju augi, receptes un zelta noslēpumi

105 AUGI · ROKRAKSTS KRĀSĀS

DZIEDINĀŠANA · MĪLESTĪBA · ZELTS NO DZĪVSUDRABA

BLUSABOOKS

GUDRĪBAS GRĀMATAS

Alķīmiķu slepenais herbārijs

Burvju augi, receptes un zelta noslēpumi

Ziemeļitālijas «alķīmiskais herbārijs»: 105 augi ar rokraksta lappusēm krāsās, to dziedināšanas spēks, vākšanas laiki un buramvārdi, un vairāk nekā divsimt «ļoti labu noslēpumu»: destilācijas, dzeramais zelts, dzīvsudraba sacietināšana un dzīvības eliksīrs. Pilns tulkojums ar oriģināltekstu, vērēm un skaidrojumu pie katra auga: ko tas ārstē un ko ne.

BlusaBooks · MMXXVI

Tulkojums, transkripcija, vēres, priekšvārds, skaidrojumi «Ko tas ārstē un ko ne» un rādītāji © 2026 SIA "Blusa Entertainment".
Rokraksta attēli: Londona, Wellcome Collection, MS.261 «Ebrario, Un et altri buonissimi secreti» (Ziemeļitālija, 16. gs. vidus), Public Domain Mark; Pensilvānijas Universitāte, Kislak Center, LJS 419 «Erbario» (Ziemeļitālija, ap 1400), publiskais domēns. 23 augu teksts tulkots no Florences Universitātes Botānikas bibliotēkas MS 106 latīņu teksta (publiskais domēns); šī rokraksta attēli grāmatā nav ievietoti. Ilustrācijas, rekonstrukcijas un vāks ir mūsdienu darbs.

Vēsturisks avots, nevis medicīnisks padoms. Receptes nav paredzētas izmēģināšanai; daudzas vielas un augi ir indīgi.

BLUSABOOKS · MMXXVI

SATURS

Svarīgi pirms lasīšanas 6

Priekšvārds 7

Herbārijs 12

Augi no Florences rokraksta 175

Noslēpumi: receptes un alķīmija 213

Rādītāji 443

SVARĪGI PIRMS LASĪŠANAS

Šī grāmata ir VĒSTURISKS AVOTS, nevis ārstniecības grāmata. Tās receptes pierakstītas pirms gandrīz piecsimt gadiem, kad slimības skaidroja ar četriem ķermeņa šķidrumiem, Mēness dienām un burvju vārdiem. Mēs tās tulkojam pilnībā un godīgi, tādas, kādas tās ir, jo tieši tā ir šīs grāmatas vērtība.

NEVIENA RECEPTE NAV JĀIZMĒĢINA. Daudzi augi un vielas šajās lappusēs ir indīgi: mandragora, kurpīte (akonīts), jūras sīpols, ciklamena, strutene, rūta, opijs. Alķīmiskajās receptēs ir dzīvsudrabs, sublimāts (dzīvsudraba hlorīds), svins un arsēns, kas var nogalināt vai sabojāt veselību uz visu mūžu. Šādas vietas grāmatā atzīmētas ar zīmi ⚠.

Pie katra auga un katras receptes ir sadaļa **«KO TAS ĀRSTĒ UN KO NE»**. Tajā skaidrots, ko solīja rokraksts, kas šis augs varētu būt mūsdienu botānikā un ko par to zina mūsdienu zinātne, ja zina. Kur auga nevar droši noteikt, tā arī rakstām. Ja jums ir veselības problēma, vērsieties pie ārsta vai farmaceita.

PRIEKŠVĀRDS

Itāļu aptieka ap 1450. gadu (ilustrācija)

GRĀMATA, KO SAUCA PAR ALĶĪMIĶU HERBĀRIJU

Ziemeļitālijas aptiekās un ārstu bibliotēkās 14. un 15. gadsimtā klīda dīvaina grāmata. Tā izskatījās pēc parasta herbārija: katrā lappusē viens augs ar saknēm, lapām un ziediem, zem tā īss teksts par to, ko augs dziedē, kur tas aug un kad to vākt. Taču augi tajā nebija parasti. Saknes vijās kā čūskas, beidzās ar putnu galvām vai cilvēku sejām, lapas sakārtotas kā zvaigznes, ziedi atgādināja saules. Arī vārdi bija dīvaini: *Bortines*, *Torogas*, *Boxiles*, *Angalles*, *Tilles*. Lielākā daļa no tiem nav sastopama nevienā citā augu grāmatā.

Torogas

Londona, Wellcome Collection, MS.261

Rokrakstā: *Herba torogas* · latiņu redakcijā: *Torogas* · vēlāks lasītājs pierakstījis: *scrofolaria*, *toras*

Torogas zāle. Lai sadziedētu ikvienu nāvīgu ievainojumu, ņem tās lapas un sēklas, saberz abas kopā un uzliec uz brūces kā plāksteri: brūce sadzīst tik ātri, cik vajag, lai noietu jūdzi,[1] lai ievainojums būtu kāds būdams. Un ja tu nēsāsi pie sevis tās lapas vai sēklas, tu nekad nevarēsi nomirt bez grēku nožēlas.[2] Un kad tu to

1 Itāļu jūdze (*miglio*) bija ap pusotra kilometra; «cik ilgā laikā noiet jūdzi» ir sens laika mērs, aptuveni ceturtdaļstunda.

2 Proti, nenomirt pēkšņi, bez grēksūdzes un pēdējā sakramenta, ko viduslaikos uzskatīja par vislielāko nelaimi.

izrausi, saki šos vārdus: *«Herba toregas, veni a mi da parte de Iesu Christo figliolo de Dio vivo»*.[1] Un tā aug ļoti skarbos kalnos, apslēptās vietās.

Tas pats augs Pensilvānijas rokrakstā LJS 419 (ap 1400)

ORIĢINĀLS · ITĀĻU VALODĀ

Herba torogas. Da saldar ogni ferita mortale, tole le foglie e la sua semenza e pista insembre queste due cose et impiastra su la ferita: salda tosto per spatio di andar uno miare, e sia la ferita de che rason se voglia. E si tu portasti sopra di te de la foia overo de la semenza, non potresti mai morire senza penitenzia. E quando tu la chavi, di' queste parole: «Herba toregas, veni a mi da parte de Iesu Christo figliolo de Dio vivo». E nasce in montagne asperissime, in lochi occulti.

KO TAS ĀRSTĒ UN KO NE

- **Ko solīja rokraksts:** ka zāle ceturtdaļstundā sadziedē nāvīgu brūci un ka tās nēsātājs nenomirs bez grēku nožēlas.
- **Kas tas varētu būt:** *Scrophularia nodosa*, mezglainā cūknātre; **ticami**. Vēlāks lasītājs pie zīmējuma pierakstījis «scrofolaria», un tādu pašu augu piedāvā pētniece Vera Segre Ruca.
- **Ko zina mūsdienās:** Pārbaudītu pierādījumu, ka tā sadziedē brūces, nav.
- **Ticējums un maģija:** buramvārdi, sakot zāli izraut, un apsolījums nēsātājam nenomirt bez grēksūdzes ir ticējums, ne ārstēšana. (Segre Rutz 2000)

1 «Zāle toregas, nāc pie manis Jēzus Kristus, dzīvā Dieva Dēla, vārdā.»

Nigras

Londona, Wellcome Collection, MS.261

Rokrakstā: *Herba nigras* · latīņu redakcijā: *Nigras* · vēlāks lasītājs pierakstījis: *ranocelo*

Nigras zāle. Cilvēkam, kuru sakodis trakais suns, lai ņem šo zāli, saberž tās lapas ar stipru etiķi un pēc tam uzliek uz koduma, un viņš tūdaļ izveseļojas. Ja gribi, lai tava miesa allaž būtu vesela, ņem šīs zāles sēklas un nēsā tās sev klāt, un tava miesa vienmēr būs vesela; un tā ir pārbaudīta lieta.[1] Un tā aug aukstos kalnos.

1 *Cosa provada* — «pārbaudīta lieta»: ierasta viduslaiku recepšu atzīme, ka līdzeklis jau izmēģināts.

Tas pats augs Pensilvānijas rokrakstā LJS 419 (ap 1400)

ORIĢINĀLS · ITĀĻU VALODĀ

Herba nigras. A persona che fosse morduta da can rabioso, toga de questa herba e pista le foie cum asedo forte, et poi lo impiastra su la morsura, e si guarisce subbito. A voler star sano la soa persona, toga la semenza de questa herba e portala adosso cum tego, e serà sempre sano de la to persona; e sie cosa provada. E nasce in montagne fredde.

KO TAS ĀRSTĒ UN KO NE

- **Ko solīja rokraksts:** ka zāle ar etiķi izdziedē traka suņa kodienu, bet tās sēklas, nēsātas pie sevis, uztur veselu.
- **Kas tas varētu būt: iespējams** *Genista tinctoria*, krāsu dzelzene, kā to piedāvā Segre Ruca. Vēlāks lasītājs pie zīmējuma pierakstījis citu vārdu, kas lasāms kā «ranocelo», tāpēc identifikācija nav droša.
- **Ticējums un maģija:** sēklas kā amulets veselībai ir ticējums. (Segre Rutz 2000)

Betonga

Londona, Wellcome Collection, MS.261

Rokrakstā: *Herba betonga* · latiņu redakcijā: *Betonega*

Betonga zāle. Pret sānu kaiti: ņem desmit unces[1] šīs zāles un izvāri sarkanvīnā, un pēc tam uzliec plāksteri uz sāniem; desmit dienās izveseļojas. Pret mātes kaiti:[2] ņem šīs zāles lapas un ēd tās kā salātus; desmit dienās izveseļojas. Bet ja nevari to dabūt zaļu, sataisi no lapām pulveri un dzer to ar labu, siltu vīnu: izveseļojas trīsdesmit dienās, un tā ir pārbaudīta lieta. Cilvēkam, kas čurā asinis, dod ēst

1 Unce — aptiekāru svara mērs, aptuveni 30 gramu.

2 «Mātes kaite» — dzemdes kaites; viduslaikos tām piedēvēja arī smakšanu un histēriju, ko skaidroja ar dzemdes klīšanu pa ķermeni.